PROCEDURA SUCCESORALĂ CU ELEMENT DE EXTRANEITATE

Simion DOLOȘCAN

CZU: 347.65:341.9 doloscan1997@gmail.com

Inheritance presupposes a balance between the one who plans in advance the transmission of his patrimony (der sich sein Erbschaft geplant) and the one (or those) who "wait" (der ein Erbschaft erwarten).

Din cele mai vechi timpuri, de-a lungul istoriei, ființa umană a fost principalul generator de idei ce a dus la dezvoltarea factorilor social-economici care au contribuit la apariția primelor societăți, fiecare în parte având propriile sale obiceiuri, religie, uzanțe și cutume. La rândul său, acestea au influențat apariția reglementărilor ce vor statua un comportament social cu păstrarea bunelor moravuri întru asigurarea respectării ordinii publice, indiferent din ce societate face parte individul.

Diversificarea relațiilor interculturale între societăți a dus la apariția unui fenomen, pe care în prezent îl cunoaștem sub forma de relații internaționale între cetățeni și state, temelia acestuia fiind formată din raporturi juridice apărute între persoane, care cuprind elemente de extraneitate sau internaționale.

Prezentul studiu este realizat în scopul de a clarifica reglementările referitoare la normele conflictuale în materia dreptului succesoral, de a identifica potențialele lacune, de a identifica organele competente pentru soluționarea litigiilor apărute în legătură cu succesiunea, și de a opta pentru includerea unor noi reglementări care vor minimiza riscurile în aplicarea legislației civile naționale aflată în proces de dezvoltare.

Succesiunea nu poate fi considerată numai o creație a legii, deoarece, indiferent de popor sau de timpul la care o raportăm, aceasta nu a încetat să se justifice prin solidaritatea membrilor familiei, prin „legitime și firești tendințe ale omului și familiei", deci până la final autorul/proprietarul patrimoniului este cel de a cărui dorință depinde soarta distribuirii bunurilor, în acest sens și legiuitorul național a decis să ofere o reglementare separată celor două tipuri de moștenire: cea legală și cea testamentară.

Respectiv, succesiunea legală își are temeiul în dreptul natural, la originea căruia se află următoarele idei:

1. ideea obligaţiei morale, care prin puterea voinţei divine ar lega pe membrii aceleiaşi familii, adică aşa-zisa solidaritate de familie. Ideea obligaţiei morale justifică dreptul de moştenire în general şi instituţia rezervei în special, care ocroteşte pe copii, părinţi şi pe soţul supravieţuitor împotriva voinţei liberale a defunctului, asigurându-le împotriva acestei voinţe o parte importantă din moştenire;

2. ideea *heres sui*, adică de preluare a ceea ce este al său prin contribuţia moştenitorului la constituirea patrimoniului familial;

3. ideea „afecţiunii prezumate a defunctului şi consolidării familiei prin conservarea bunurilor moştenite". Se presupune că defunctul are faţă de persoana care îl moşteneşte o anumită afecţiune, care îi priveşte în mod special pe moştenitorii rezervatari [1].

În contextul dreptului la moștenire, noțiunea de succesiune și moștenire se întrebuințează nu doar în sensul transmiterii patrimoniului unei persoane fizice decedate, către una sau mai multe persoane în ființă, dar și pentru desemnarea a însuși patrimoniului transmis din cauza de moarte, deci în sens de masă succesorală, *„hereditas est pecunia quae morte alicujus ad quem quam parvenit"* – succesiunea consistă în bunurile care, prin moartea cuiva, se transmit unei persoane.

Criteriul obiectiv de determinare a legii aplicabile raportului succesoral cu element de extraneitate îl identificăm la art.2657 Cod civil al Republicii Moldova, care ne indică că aceasta poate fi legea statului în care defunctul își avea reședința obișnuită în momentul decesului sau ca excepție legea statului cu care defunctul prezenta legături mai strânse în momentul decesului decât cea a statului unde acesta își avea reședința obișnuită. De asemenea, conținutul art.2658 Cod civil al Republicii Moldova oferă testatorului posibilitatea de a alege legea aplicabilă succesiunii sale [2] .

La 15.11.2018, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr.133 privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative [3], printre care se regăsește și Regulamentul (UE) nr.650/2012 din 04 iulie 2012 al Parlamentului European și al Consiliului privind competenţa, legea aplicabilă, recunoaşterea şi executarea hotărârilor judecătoreşti, şi acceptarea, şi executarea actelor autentice în materie de succesiuni şi privind crearea unui certificat european de moştenitor, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 201 din 27 iulie 2012 [4].

Astfel regulile de competență a instanțelor judecătorești naționale în procesele succesorale cu element de extraneitate sunt preluate în conformitate cu regulile de competențe prevăzute în Regulamentul (UE) nr.650/2012, însă acestea diferă după conținut și aplicabilitate.

Potrivit art.3 alin.(2) al Regulamentului (UE) nr.650/2012, termenul „instanță judecătorească" include orice autoritate judiciară și toate celelalte autorități și profesioniști din domeniul juridic competenți în materia de succesiuni, care exercită atribuții judiciare sau acționează în baza delegării de competențe de către o autoritate judiciară sau acționează sub controlul unei autorități judiciare, însă notariatele în Republica Moldova sunt cunoscute ca autorități independente, fapt identificat potrivit art.2 al Legii nr.246 din 15.11.2018 privind procedura notarială, conform căruia procedura notarială este guvernată de următoarele principii: a) legalitatea; b) independența notarului și supunerea numai legii; c) întocmirea actelor notariale în mod egal pentru toate persoanele, fără discriminare; d) imparțialitatea; e) confidențialitatea; f) caracterul nelitigios al procedurii notariale [5].

Prin urmare, competența autorităților notariale naționale în cadrul procedurii succesorale cu element de extraneitate va fi stabilită prin intermediul reglementărilor legislației interne, fapt ce exclude posibilitatea de a determina competența notarilor naționali în conformitate cu normele Regulamentului (UE) nr.650/2012.

Anual pe teritoriul Uniunii Europene, sunt dezbătute circa 45.000 de succesiuni cu element de extraneitate, estimate la mai mult de 120 mld. de euro, respectiv este necesar ca autoritatea competentă în administrarea cauzei să fie identificată corect în conformitate cu normele naționale și internaționale, deoarece subiecții unor astfel de raporturi sunt persoane ce au drepturi, iar orice cauză administrată de autoritățile notariale și/sau dezbătută în instanțele de judecată necesită cheltuieli financiare [6].

Raporturile succesorale cu element de extraneitate reprezintă actualitatea în care se află cetățenii Republicii Moldova și este necesar ca statul să ofere instrumentele necesare și garanții ca drepturile acestora să fie respectate.

Referințe:

1. COJOCARU, V., ŞEREMET, I. Explicaţii terminologice ale conceptului dreptului la moştenire. În: *Studia Universitatis. Seria „Ştiinţe sociale”*. Chișinău 2009, nr.8 (28), pp.27-31.
2. Codul civil al Republicii Moldova nr.1107-XV din 6 iunie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 22.06.2006, nr. 82-86/661, republicat în *Monitorul Oficial*, nr.66-75 din 01.03.2019.
3. Publicată în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.467-479, art.784 din 14.12.2018 (în vigoare din 14.01.2019, cu unele excepții).
4. Regulamentul (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 4 iulie 2012 privind *competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor.*
5. Legea nr.246 din 15.11.2018 privind procedura notarială. În: *Monitorul Oficial*, nr. 30-37, în vigoare din 01.03.2019.
6. Successions and Wills. New Eu rules to ease cross-border successions, disponibil la următoarea adresă web: http://ec.europa.eu/justice/civil/family-matters/successions/index_en.htm.

Recomandat
Igor ŞEREMET, dr., lector univ.